

SPECIFICUL INTEGRĂRII ECONOMICE ÎN REGIUNEA BALCANICĂ**Nicolae BADAN***Catedra Economie Generală și Relații Economice Internaționale*

The liberalization of commerce has become one of the principal instrument in promoting the regional cooperation in South-Eastern Europe.

The liberalization of commerce in SEE has become an important goal of the EU the from political and economic point of view. As a regional and important criterion for the EU at the individual evaluation of SEE countries, the implementation of certain measures will assure a faster integration in the EU.

The process of liberalization of commerce between SEE and the EU was implemented asymmetrically, specially by a larger opening of the EU market the SEE markets.

Liberalizarea comerțului în Europa de Sud-Est (ESE) a fost puternic promovată de Uniunea Europeană (UE) în ultimii ani ca parte a inițiativelor orientate spre stimularea cooperării între țările ESE. În pofida faptului că cooperarea regională în ESE a fost declarată drept obiectiv al UE încă în anul 1996, din cauza condițiilor politice progresul a fost mai puțin decât modest. Foarte recent a demarat Procesul de Stabilizare și Asociere (PSA), lansat la mijlocul anului 1999 în cinci țări balcanice de vest – Albania, Bosnia și Herțegovina, Croația, Macedonia, Serbia și Muntenegru, sau ESE-5, care în mod explicit cere implementarea cooperării regionale între țările ESE în diferite domenii.

În domeniul economiei, liberalizarea comerțului a devenit unul dintre instrumentele principale pentru promovarea cooperării regionale în ESE. Suplimentar la ESE-5 s-au alăturat Bulgaria și România, formând astfel ESE-7. Memorandumul de Înțelegere privind Liberalizarea și Facilitarea Comerțului a fost semnat la data de 27 iunie 2001, la Bruxelles, de către miniștrii afacerilor externe ai celor șapte țări ale ESE; ulterior, la acest Memorandum a aderat și Moldova.

Prevederile principale ale acestui acord sunt următoarele:

- concluderea acordurilor bilaterale cu privire la comerț liber de către toate țările semnatare la finele anului 2002;
- liberalizarea a cel puțin 90% din comerțul mutual la finele anului 2008;
- elaborarea unui set comun de reguli preferințiale de origine;
- prevederi compatibile cu cerințele OMC în privința măsurilor anti-dumping, măsurilor de compensație și de protecție;
- măsuri transparente și nondiscriminatorii în domeniul achizițiilor publice, asistenței de stat și al monopolurilor de stat;
- armonizarea legislației comerciale cu legislația UE (în special, armonizarea procedurilor vamale, a legislației cu privire la competiție, cu privire la companii, evidența companiilor, a legislației fiscale și bancare);
- protecția proprietății intelectuale conform standardelor OMC.

Liberalizarea comerțului în ESE s-a impus ca un obiectiv important al UE nu doar din punct de vedere economic, dar și politic. Atât țările din Europa Centrală și de Est aflate în tranziție, cât și țările pregătindu-se de a deveni membre ale UE au fost încurajate să coopereze în cadrul CEFTA. După colapsul fostei Federații Iugoslave, după ruperea legăturilor comerciale și declanșarea conflictelor militare în anii '90, liberalizarea comerțului în ESE ar putea avea un impact pozitiv atât asupra revitalizării economice, cât și asupra stabilității politice. Liberalizarea comerțului va mări circulația comercială intraregională, și dacă comerțul exterior va crește suficient, el va crea niște impulsuri deosebit de puternice pentru dezvoltare și creștere economică. Concomitent, liberalizarea comerțului va îmbunătăți climatul de investiții în regiunea ESE și în acest fel va contribui la atragerea mai multor investiții străine directe, deoarece se vor reduce substanțial riscurile de instabilitate politică în țară, se vor crea oportunități de piață mai mari pentru companiile străine, se vor include în funcțiune economiile de scară. Dat fiind că cooperarea regională a devenit un criteriu important pentru UE la evaluarea progresului fiecărei țări din ESE, implementarea acestor măsuri va asigura și o integrare mai apropiată în UE. Cum s-a subliniat într-un raport recent al Comisiei UE, țările ESE vor mări considerabil comerțul intraregional, vor spori eficiența și competiția și vor face posibilă utilizarea economiilor de scară.

Procesul de integrare a ESE este însoțit de liberalizarea considerabilă a comerțului, care include atât comerțul regional în ESE, cât și comerțul țărilor ESE cu UE. Procesul de Stabilizare și Asociere lansat la mijlocul anului 1999 de UE a oferit țărilor ESE preferințe comerciale generoase și a stabilit relații contractuale prin semnarea Acordurilor de Stabilizare și Asociere, a inițiat un program de asistență financiară (CARDS) și pentru prima dată de la începutul tranziției a marcat condițiile necesare pentru calitatea de membru al UE.

Ca parte a procesului de liberalizare a comerțului între ESE și UE, au fost reduse sau chiar scoase tarifele comerciale între ESE și UE din ambele părți. Pe de altă parte, în cadrul reformelor economice cerute de tranziția la economia de piață, toate țările au implementat reforme radicale privind regimurile de comerț extern, inclusiv măsurile de liberalizare substanțială a comerțului. UE, la rândul său, a acordat acces liber la piețele sale, chiar dacă acest lucru s-a făcut în condiții individuale și la timp diferit pentru fiecare din aceste țări. Din toamna anului 2000 măsurile autonome de comerț ale UE au stabilit un sistem uniform de preferințe comerciale pentru Țările Balcanice de Vest. Acest sistem include accesul liber la piețele UE practic pentru toate categoriile de mărfuri, inclusiv produsele agricole (cu unele excepții), acoperind, în acest fel, 95% din întregul spectru al produselor fabricate în ESE. Aceste prevederi vizând comerțul liber au fost încorporate în Acordurile de Stabilizare și Asociere, care au fost încheiate cu Macedonia (aprilie 2001) și Croația (octombrie 2001). Procesul de liberalizare a comerțului între ESE și UE a fost implementat în mod asimetric, adică s-a caracterizat printr-o deschidere mai largă a piețelor UE decât a piețelor țărilor ESE. Cum deja am remarcat, Bulgaria și România au beneficiat de măsuri de liberalizare a comerțului cu mult mai devreme, încă în cadrul Acordurilor de Asociere încheiate în anul 1993. Moldova este un caz separat, deoarece intră în Memorandumul de Înțelegere al Pactului, dar nu în Procesul de Stabilitate și Asociere al UE pentru țările CSI, și a încheiat Acordul pentru Parteneriat și Cooperare, care oferă niște preferințe comerciale mai puțin substanțiale comparativ cu restul acordurilor.

Concomitent s-a creat un climat mai favorabil pentru dezvoltarea legăturilor regionale în ESE. În pofida faptului că obiectivul cooperării regionale a fost urmărit de UE încă din anul 1996 prin intermediul unei Abordări Regionale, deocamdată nu s-au înregistrat realizări semnificative în acest domeniu. Datorită schimbărilor radicale în regimul politic al Croației (din ianuarie 2000, după decesul Președintelui Tudjman) și în Serbia (din octombrie 2000, după sfârșitul regimului lui Miloșevici) situația s-a îmbunătățit și s-a implementat un șir de măsuri pentru promovarea cooperării regionale. În prezent, cooperarea regională a devenit un element-cheie pentru PSA și Pactul de Stabilitate ESE, dat fiind că ambele inițiative subliniază importanța cooperării regionale pentru asigurarea unei păci durabile, pentru menținerea stabilității și pentru dezvoltare în ESE.

În cadrul inițiativelor curente de cooperare regională, una dintre formele principale de cooperare economică este procesul de liberalizare a comerțului în ESE, care se implementează conform celei de-a doua Mese de Lucru Pentru Reconstrucție Economică și Dezvoltare a Pactului de Stabilitate pentru ESE. Conform prevederilor Memorandumului de Înțelegere cu privire la Liberalizarea și Facilitarea Comerțului, procesul de liberalizare a comerțului practic a dus la crearea unei zone de comerț liber în regiunea ESE. La moment, practic toate 28 acorduri cu privire la comerțul liber au fost semnate, ratificate și puse în executare de către cei opt participanți la inițiativă, unica excepție fiind Acordul între Serbia-Munteșnegru și Macedonia, care după implementare (în octombrie 1996) a necesitat revizuire.

Care au fost efectele acestor două paralele de liberalizare a comerțului – a comerțului între UE și ESE și a comerțului între țările ESE? Cum a influențat liberalizarea comerțului caracteristicile comerțului țărilor, în particular din ESE, în ultimii ani? Este de menționat că, în pofida faptului că liberalizarea comerțului între UE și ESE s-a implementat cu măsuri variabile și în diferit timp pentru fiecare țară din ESE (în dependență de statutul relațiilor acestei țări cu UE), liberalizarea comerțului în UE este încă un proces mai durabil decât procesul de liberalizare a comerțului în regiunea ESE.

Liberalizarea comerțului regional a început la mijlocul anului 2001, când de către cele 7 țări a fost semnat Memorandumul de Înțelegere cu privire la Liberalizarea Comerțului și când cu mai mulți ani în urmă au fost semnate majoritatea acordurilor bilaterale cu privire la comerțul liber. Totuși, din cauza procesului de ratificare, abia începând cu anul 2004 au fost puse *de facto* în executare circa două treimi din numărul total al acordurilor cu privire la comerțul liber. Mai mult decât atât, dacă excludem Moldova, partenerul comercial marginal pentru celelalte țări ESE și țara care s-a alăturat mai târziu inițiativei, numărul total de acorduri cu privire la comerțul liber se reduce de la 28 la 21. Din aceste 21 acorduri peste jumătate (12) au fost aplicate până în 2004. În pofida faptului că acum poate fi încă devreme de a evalua în deplinătate impactul liberali-

zării comerțului regional în țările ESE, analiza fluxurilor comerciale în anii recenti poate fi utilă pentru elaborarea unor concluzii preliminare.

Datele statistice recente cu privire la comerțul țărilor ESE în ultimii cinci ani au fost utilizate pentru a calcula ponderile relative ale celor două grupe de parteneri comerciali – UE și ESE – în volumul comerțului total (*a se vedea* Tabelul). Partenerii comerciali ai țărilor ESE au fost divizați în trei grupe principale: UE-25, ESE-8 și „alte țări”. În cazul în care acest lucru a fost posibil, s-au utilizat datele statistice ale FMI, iar în cazul lipsei datelor relevante s-au utilizat datele statistice naționale. Analiza oferă posibilitatea de a face unele concluzii cu privire la tendințele recente în comerțul țărilor ESE cu țările UE și la tendințele comerțului în cadrul grupei în perioada anilor 2002-2006.

Tabel

Ponderea UE în comerțul total al țărilor din grupa ESE-8 (în %), 2002-2006

UE pondere în Export, %						UE pondere în Import, %					
	2002	2003	2004	2005	2006		2002	2003	2004	2005	2006
Albania	93,64	93,34	90,96	92,14	93,35	Albania	80,18	74,81	74,70	70,72	68,22
B&H	46,70	53,06	56,82	51,42	57,17	B&H	38,62	39,99	39,00	37,75	36,42
Bulgaria	54,20	51,74	55,19	56,13	57,09	Bulgaria	50,01	44,93	49,77	50,53	49,82
Croația	49,09	53,43	52,55	50,52	52,92	Croația	56,49	55,76	55,47	55,54	56,00
Macedonia	44,72	42,58	48,75	42,99	48,93	Macedonia	40,14	38,13	42,74	54,76	51,60
Moldova	20,56	21,66	21,29	22,36	23,36	Moldova	26,65	29,10	27,42	26,41	28,38
România	65,48	63,95	67,95	67,29	67,90	România	60,49	56,68	57,42	58,65	57,86
S&M	36,40	36,80	41,46	39,12	41,28	S&M	41,50	36,89	36,88	37,26	40,62

Sursa: calculate în baza datelor FMI, Direcției Statisticii Comerciale. Datele pentru Serbia și Muntenegru nu includ Kosovo.

Bibliografie:

1. Balkans Political Economy: Crisis, Policy and Business. - Sofia: Institute for Market Economy, 2002.
2. Bartlett W. Regional cooperation and economic development in South East Europe: Obstacles and opportunities. Paper presented at the Second EACES Dubrovnik conference, Inter-University Centre, 10-12 April, 2003.
3. Bianchini Stefano and Milica Uvalic. The Balkans and the Challenge of Economic Integration Regional and European Perspectives. - Ravenna: Longo Editore, 1997.
4. Gligorov V. Trade in the Balkans // WIIW Monthly Report (Vienna). - 1997. - No.3.

Prezentat la 05.04.2007